

«Ինտերակտիվ կրթության զարգացում»
հիմնադրամ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ 2022

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ

ՍՈՎՈՐՈՂԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՈՒ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ,

ԱՌԱՐԿԱ

ՊԱՏՎԻ ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴՊՐՈՑՈՒՄ

ՀԵՂԻՆԱԿ

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ ԵՎ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱՐԶ

ԼԻԱՆԱ ՆԱԶԱՐՅԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԳԱՐԳԱՌԻ Վ. ԲԱԼԱՅԱՆԻ ԱՆՎ. Մ/Դ

ՂԵԿԱՎԱՐ

Ս.Գ.Դ. ԴՈՑԵՆՏ, ՌԲՄ ՊՐՈՖԵՍՈՐ ԱՐՄԵՆ ԾԱՏՈՒՐՅԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն	3
Գլուխ 1. Աշակերտի իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունը դպրոցում	4
Գլուխ 2. Աշակերտի պատվի ու արժանապատվության պաշտպանությունը	7
Եզրակացություն	31
Գրականության ցանկ	32

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունը քաղաքացիական կրթության անբաժան մասն է: Մարդու իրավունքներն ու ազատությունները հիմնականում դիտարկվում են որպես կարևորագույն և կենտրոնական թեմա: 20-րդ դարում մարդու իրավունքները դարձել են մարդկային համակեցության համընդհանուր ընդունված նորմ ողջ քաղաքակիրթ աշխարհի, այդ թվում՝ Հայաստանի համար: ՀՀ Սահմանադրությունը հստակ սահմանել է, որ բարձրագույն արժեքը մարդն է, նրա իրավունքներն ու ազատությունները: Ընդ որում, քաղաքացու իրավունքների ու ազատությունների ճանաչումը, պահպանումը և պաշտպանությունը պետության անմիջական պարտականությունն է [5, էջ 18]:

Սակայն սովորողների իրավունքների և ազատությունների, պատվի և արժանապատվության պաշտպանության և պահպանման հետ կապված իրավիճակն առավել բարդ է: Հետևաբար, շատ կարևոր է, որ աշակերտները գիտելիքներ ստանան մարդու և քաղաքացու իրավունքների և ազատությունների մասին դպրոցում իրավունքի դասերի ժամանակ, ինչու նաև այլ հումանիտար ուղղվածություն ունեցող առարկաների դասապրոցեսին: Կարևոր է, որ ուսուցիչը առարկայի դասավանդման ընթացքում ոչ միայն կարողանա պաշտպանել սովորողի իրավունքներն ու ազատությունները, պատիվն ու արժանապատվությունը, այլև տա գիտելիքներ ինքնուրույն պաշտպանության համար, քանի որ առանց մարդու իրավունքների և ազատությունների մասին գիտելիքների, առանց նրանց արժեքների գիտակցման, առանց այլոց իրավունքների խախտման անթույլատրելիության շուրջ ձևավորված վերաբերմունքի չի հաջողվի դաստիարակել մեր երկրի համար արժանապատիվ քաղաքացիներ:

Անցումային շրջանի, իրավական պետության ձևավորման և քաղաքացիական հասարակության ստեղծման պայմաններում ուշադրության կենտրոնում պիտի լինեն սովորողների իրավական գրագիտության բարելավման, նրանց հասարակական և քաղաքացիական ակտիվության բարձրացման հետ կապված խնդիրները:

Դպրոցում մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության հետ կապված ուսուցչի հիմնական խնդիրն է մարդու իրավունքների և ազատությունների բնույթի, դրանց ծագման մասին տեսական գիտելիքների խորացումը:

ԳԼՈՒԽ 1. ԱՇԱԿԵՐՏԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴՊՐՈՅՈՒՄ

Բոլոր մանկավարժների կողմից երեխայի իրավունքների ուսումնասիրության անհրաժեշտությունն ակնհայտ է և պայմանավորված է մի շարք գործոններով:

Կրթության ամբողջ համակարգի արդիականացման հետ կապված նորարարական գործընթացները հատուկ պահանջներ են ներկայացնում մանկավարժների մասնագիտական գործունեությանը: Նոր հազարամյակի հասարակությանն անհրաժեշտ է ուսուցիչ, որը ոչ միայն տիրապետում է հատուկ գիտելիքների և հմտությունների, այլև օժտված է որոշակի անձնային հատկանիշներով, ինչպիսիք են արժանապատվությունը, ազնվությունը, սովորողների հանդեպ սերը, ակտիվ քաղաքացիական դիրքորոշումը, ինչպես նաև ուսուցիչ, որը տիրապետում է իրավունքի տարբեր ոլորտների գիտելիքներին:

Ուսուցիչը պետք է կարողանա դրանք կիրառել գործնականում, օգտագործել իր իրավունքները, աշխատանք տանել աշակերտների շրջանում իրավախախտումների կանխարգելման ուղղությամբ: Այսպիսով, ապագա մանկավարժի իրավական մշակույթը դառնում է նրա մասնագիտական պատրաստվածության անբաժանելի բաղադրիչը: Նշված խնդիրների արդյունավետ լուծումն անհնար է առանց մանկավարժի մասնագիտական դիրքորոշման, աշակերտների և նրանց միջև փոխհարաբերությունների վերաբերյալ նրա տեսակետների փոփոխության:

Ապագա մանկավարժի խնդիրն է սովորել դպրոցում կրթության և ուսուցման գործընթացը կազմակերպել այնպես, որպեսզի ստեղծվի բարոյական-իրավական բարենպաստ տարածք, որը կնպաստի յուրաքանչյուր երեխայի հաջող զարգացմանը: [3, էջ 7]

Դպրոցի իրավական տարածքի ձևավորման կարևորագույն բաղադրիչը կրթական գործընթացի բոլոր մասնակիցների իրավունքների և ազատությունների

իրացումն է: Աշակերտի և ուսուցչի փոխադարձ օժտումը ինչպես իրավունքներով, այնպես էլ պարտականություններով հանդիսանում է մանկավարժական մշակույթի ժողովրդավարական տեսակի բնորոշ հատկանիշներից մեկը:

Մանկավարժը պարտավոր է պահպանել աշակերտի իրավունքներն ու ազատությունները, ապահովել նրա կյանքի ու առողջության պահպանությունը, հարգել երեխայի ինքնությունը, կարծիք ու համոզմունքներ արտահայտելու նրա իրավունքը, պահպանել կարգապահությունն ու պահպանել մարդկային արժանապատվության նկատմամբ հարգանքը: Նա իրավունք ունի իրականացնել ուսումնական և դաստիարակչական ազդեցություն սովորողների վրա, բայց միայն այն շրջանակներում, որը սահմանված է գործող օրենսդրության նորմերով: Աշակերտը, իր հերթին, իրավունք ունի օգտագործել օրենսդրական մեխանիզմներ՝ մանկավարժական կամայականություններից պաշտպանվելու համար:

Քանի որ աշակերտը լիարժեք գործունակ չէ և, հետևաբար, լիարժեք պատասխանատվություն չի կրում իր ոչ իրավաչափ գործողությունների համար, ապա, որպես կանոն, մինչև դպրոցն ավարտելը, հենց մանկավարժը պետք է դառնա կրթության համակարգում երեխայի իրավունքների պաշտպանության երաշխավորը:

Երեխայի իրավունքների մասին ամբողջ աշխարհում խոսվել է ոչ այն պատճառով, որ որոշել են սովորողներին ավելին ապահովել, քան մնացած մարդկանց: Բավական է կարդալ Երեխայի իրավունքների կոնվենցիայի տեքստերը և մարդու իրավունքների ցանկացած միջազգային փաստաթուղթ, որպեսզի համոզվեք, որ մեծահասակներն ու երեխաները ունեն նույն իրավունքներն ու ազատությունները: Սովորողների համար արտոնություններ չկան: Կա մի փաստը, որ իր ֆիզիկական և մտավոր կարողությունների պատճառով երեխայի համար ավելի դժվար է պաշտպանել իր իրավունքները: Մեծահասակը կարող է տեր կանգնել իրեն. երեխան պարզապես չի հասկանում, թե ինչ է տեղի ունեցել և ինչպես վարվել տվյալ իրավիճակում[9, էջ 61]:

Երեխայի իրավունքների և ազատությունների մասին կոնվենցիան ուղղված է ոչ թե հենց երեխային, այլ մեծահասակներին: Ծնողները, մանկավարժները, սոցիալական աշխատողները, իրավապահ մարմինների աշխատակիցները պետք է իմանան և գործեն համապատասխան Կոնվենցիայի հոդվածներին: Ինչպես ցույց

սվեց դպրոցների աշխատանքի մեր ուսումնասիրությունը, ներկայումս դպրոցի անձնակազմի առջև ծառայած ամենասուր խնդիրը կրթական հաստատության իրավական և մանկավարժական հնարավորությունների օգտագործումն է երեխայի իրավունքների պաշտպանության համար: Նման իրավիճակի համար ընդհանուր ընդունված նորմ պետք է լինի, երբ իրավունքները ինքնուրույն իրականացնում է երեխան, իսկ պետությունը, ուսուցչական կազմը, ծնողները աջակցում են նրան, և պատասխանատու են նրա իրավունքների իրացման և օրինական պայմանների ստեղծման համար:

Երեխայի դիրքորոշումը, որպես իրավահավասար սուբյեկտի, կարևոր պայման է առօրյա կյանքում ընդհանրապես և կրթական գործընթացում, մասնավորապես, միջանձնային հարաբերությունների նոր համակարգ ներդնելու համար՝ մարդասիրական սկզբունքների, փոխադարձ հարգանքի և հանդուրժողականության սկզբունքների վրա հիմնված համակարգ: Սակայն դա անել միայն իրավապաշտպան օրենքների ընդունման միջոցով՝ հնարավոր չէ: Ոչ պակաս կարևոր պայման է հասարակության բոլոր անդամների, կրթական գործընթացի բոլոր մասնակիցների կողմից երեխային ինքնագնահատականի ճանաչման անհրաժեշտությունը, որ երեխան պարտականությունների հետ մեկտեղ, ունի որոշակի իրավունքներ և ազատություններ: Սոցիալական և մանկավարժական գործունեությունը այս ուղղությամբ կապված է երեխայի իրավունքների և ազատությունների պահպանման վերահսկման իրականացման հետ, երեխայի սոցիալական ինքնորոշման և ինքնիրացման մանկավարժական աջակցության հետ, երեխայի սոցիալական սուբյեկտիվության զարգացման ապահովման հետ:

Այս բարդ աշխատանքին մասնակցում է ուսումնական հաստատության ողջ անձնակազմը, բայց հատուկ դերը պատկանում է տնօրենին, սոցիալական մանկավարժին և դասարանի ղեկավարին: Միայն այն դեպքում, եթե այդ աշխատանքն իրականացվի կրթության բոլոր աստիճանների վրա ներդաշնակ և սինխրոն, կարելի է հասնել ցանկալի արդյունքի: Դիտարկենք աշխատանքը դպրոցի պաշտպանության ուսանողների իրավունքների կոնկրետ օրինակներով.

Դպրոցի տնօրենը պիտի հանդես գա սովորողների իրավունքների պաշտպանության աշխատանքներ իրականացնելու նախաձեռնությամբ: Բացատրի,

որ երեխայի իրավունքները, հանդիսանալով մարդու իրավունքների անբաժանելի մասը, ծառայում են այն հիմքը, որի վրա կառուցվում են կրթության և դաստիարակության ազգային համակարգերը աշխարհի ցանկացած երկրում: Դպրոցի ադմինիստրացիան այս պարագայում իրականացնում է ֆունկցիոնալ պարտականությունների բաշխումը դպրոցի աշխատակիցների միջև՝ դրանք ձևակերպում է գրավոր, ձևավորում է պատասխանատու վերաբերմունքի շարժառիթը՝ պաշտոնեական պարտականությունների կատարման նկատմամբ: Աշխատակիցների կողմնորոշումը դեպի սովորողների իրավունքների հարգումը դիտարկում ենք որպես կառավարման նշանակալի խնդիրներից մեկը, առանց որի լուծման կազմակերպչական-մանկավարժական տարբեր միջոցառումները նկատելի արդյունք չեն տա: Տնօրենի նախաձեռնությամբ յուրաքանչյուր ուսումնական տարի պիտի կազմակերպվի «դպրոցը և սովորողի իրավունքներ» խորագրով կլոր սեղան, որի արդյունքները կքննարկվեն դպրոցի մանկավարժական խորհրդում:

Մանկավարժական կոլեկտիվի հետ համատեղ պետք է սահմանվի կրթական հաստատության, մանկավարժական աշխատողների և ծնողների պատասխանատվության չափը սովորողների կոնկրետ իրավունքների պահպանման համար: Դպրոցի ծնողական կոմիտեի հետ համատեղ պետք է մշակվի վարչական և մանկավարժական կամայականություններից սովորողների և ծնողների իրավունքների պաշտպանության մեխանիզմը (օրինակ՝ իրականացվի ծնողների և աշխատակիցների անանուն հարցաթերթիկ): Նոր ուսումնական տարվա առաջին շաբաթվա ընթացքում սոցիալական մանկավարժը կարող է անցկացնել քննարկում նոր սովորողների և նրանց ծնողների համար, որտեղ կձանոթացնի դպրոցի կանոնադրությանը, կանոններին, սովորույթներին, ուսումնական հաստատության ավանդույթներին:

Դպրոցի գրադարանը պիտի հարուստ լինի կոլեկտիվ ուսումնասիրության համար առաջարկվող նորմատիվ-իրավական փաստաթղթերով, ինչպես նաև սովորողների իրավունքների պաշտպանության տարածաշրջանային նորմատիվային ակտերով:

Ծնողներն այսօր մանկավարժներին հավասար կրթական և դաստիարակչական գործընթացի սուբյեկտներ են: Ծնողների տրամադրության տակ սովորողների

իրավունքների պաշտպանության ավելի շատ մեխանիզմներ կան, քան ուսուցիչների և դպրոցական վարչակազմի մոտ, հենց ընտանիքում է երեխայի մոտ իրավական պատկերացումներ ձևավորվում (պատասխանատվության, արդարության, ազնվության, օրինականության մասին): Դատելով ծնողների երիտասարդ սերնդի դիտարկումներից՝ սովորողների հետ փոխհարաբերություններում ծնողի պատասխանատվության որոշակի նոր հասկացություն է հայտնվել, որն ավելի շուտ որոշվում է "իրավունք" հասկացությամբ և որը ընդունվում է այն պաշտպանելու պատրաստակամությամբ: Ծնողները պետք է հստակեցնեն իրենց իրավունքները, պարտականությունները և պատասխանատվությունը սովորողների դաստիարակության համար: Աշակերտին պետք է պաշտպանել ցանկացած տեսակի բռնությունից և շահագործումից:

Մանկավարժների գործունեության մեջ առանձնակի նշանակություն ունի աշակերտների մոտ մարդու իրավունքների մասին պատկերացումների ձևավորման աշխատանքը՝ սկսած առաջին դասարանից: Դպրոցներում օգտագործվում են զանազան միջոցներ և մեթոդներ՝ էթիկական գրույցներ, բարոյաիրավական, մանկավարժական և խաղային իրավիճակների կազմակերպում, բացասական արարքների ուղղակի պարզաբանում, կատակում, հումոր, անհատական աշխատանք և այլն: Սրանք հատկապես հնարավոր է իրականացնել հայոց լեզվի կամ գրականության դասերի ընթացքում:

Դպրոցը կարող է հանդիպումներ կազմակերպել մարդու իրավունքների երիտասարդական կենտրոնի կամավորների հետ, ովքեր աշակերտներին ծանոթացնում են Մարդու իրավունքների փաստաթղթերին, Դիտումներ և ֆիլմերի քննարկում կազմակերպում: Դպրոցը կարող է նաև կապ հաստատել բարեգործական հասարակական կազմակերպության հետ, որտեղ կարող են դիմել դեռահասին օգնության համար: Յուրաքանչյուր երեխա ունի պատվի և արժանապատվության, անձի անձեռնմխելիության պաշտպանության իրավունք: Երեխաների նկատմամբ բռնությունը, ֆիզիկական կամ մտավոր բռնությունը արգելված է: Նման արարքների համար մեղավոր անձինք կրում են օրենքով սահմանված պատասխանատվություն: Ուսումնական հաստատություններում կարգապահությունն ու կարգը պետք է

պահպանվեն այնպիսի միջոցներով, որոնք բացառում են երեխայի նվաստացումը կամ վիրավորանքը:

Երեխայի պատվի և արժանապատվության նկատմամբ ոտնձգությունը այն անձանց կողմից, ովքեր իրենց գործունեության բնույթով պարտավոր են իրականացնել նրա կրթությունն ու դաստիարակությունը, ենթադրում է պատասխանատվություն՝ նման գործողությունների հետևանքով պատճառված բարոյական վնասի հատուցմամբ:

Կալանավորումը կիրառվում է որպես բացառիկ միջոց՝ օրենքով նախատեսված դեպքերում: Անչափահասներին ժամանակավոր մեկուսարանում տեղավորելը կիրառվում է միայն իրավախախտ երեխաների նկատմամբ՝ ներքին գործերի մարմնի կամ անչափահասների իրավունքների պաշտպանության հանձնաժողովի հիմնավորված որոշման հիման վրա: Այն դեպքերում, երբ երեխան իր նկատմամբ վերաբերմունքը գնահատում է որպես նվաստացուցիչ պատվի և արժանապատվության, նա իրավունք ունի ինքնուրույն դիմելու երեխայի իրավունքները պաշտպանող մարմիններին:

ԳԼՈՒԽ 2. ԱՇԱԿԵՐՏԻ ՊԱՏՎԻ ՈՒ ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՎՈՒԹՅԱՆ

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ժամանակակից պայմաններում, երբ մեծանում է մարդու ինքնագնահատականը և միաժամանակ ուժեղանում է անձի և հասարակության ներդաշնակության նշանակությունը, բարոյական դաստիարակության առանցքը դառնում է մարդու պատվի ու արժանապատվության դաստիարակությունն ու պաշտպանությունը: Մանկավարժության տեսության և պրակտիկայի մեջ պատվի և արժանապատվության պաշտպանության հարցը դրվել է նաև սոկրատյան դպրոցի ներկայացուցիչների կողմից, բայց արժանապատվության դաստիարակությունը չի դիտարկվել որպես բարոյական դաստիարակության կարևորագույն հիմք:

Երիտասարդների դաստիարակության գործընթացում անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել պատվի ու անձնական արժանապատվության դաստիարակությանը, որի տակ մենք հասկանում ենք մարդու սոցիալ-բարոյական հատկանիշների ամբողջությունը, որոնք նա ձեռք է բերել դաստիարակության և ինքնադաստիարակման գործընթացում՝ դրական համբավի հասնելու: Արժանապատվության ու պատվի պաշտպանությունը նպատակահարմար է սկսել զաղափարների ձևավորումից՝ ամբողջական պատկերներ, որոնք ծառայում են որպես մտածողության գործընթացի անհրաժեշտ բաղադրիչ:

«Բոլորմարդիկ ծնվում են ազատ հավասար իրենց արժանապատվությամբ և իրավունքներով», - ասված է Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրում [1, էջ 2]:

Պրակտիկան ցույց է տալիս, որ այսպահանջը միշտ էլ, որ կատարվում է, հնարավոր են անայնպատճառով, որ խախտողները լիարժեք պատկերացում չունեն, թե ինչ է «պատիվը» և «արժանապատվությունը»:

Եթե չօգտագործենք խիստ գիտական և փիլիսոփայական սահմանումները, այդ հասկացությունները կարելի է պատկերացնել հետևյալ կերպ [2, էջ 58].

«Պատիվը»

մարդու գնահատականները շակի սոցիալական խմբի նորմերի տեսանկյունից: Պատվի ասկացությունը ներառում է անձի այնպիսի հատկություններ,

ինչպիսիք են ազնվությունը,

արդարությունը,

խիզախությունը, բարձր բարոյականությունը և խիստ բարոյական սկզբունքները,

ինչպես նաև հեռացնել և որոշում է թեմարդիկ
ինչպես որոշեն թույլտալ անել առանց մեղքի կողմնակցության ներդրումները:

Օրինակ, աշակերտի պատիվը նրա գնահատականների, հարազատների,
մտերիների, ծանոթների, սպորտային թիմի թիմակիցների կողմից ալյն:
Ուսուցչի պատիվը նրա գնահատականների պրոցեսի, ծնողական կոլեկտիվի, շրջանի,
քաղաքի, մարզի, երկրի մասնագիտական մանկավարժական համայնքի կողմից:

Պատվի հասկացության հետ կապված են սովորական խմբի անդամների համար
արարատադիր պահանջները, վարքագծի այնչափանիշները, որոնք ստացել են
«պատվի կանոնագիրք» անվանումը:

Այսպիսով, կանայն պիսի հասկացություններ, ինչպիսիք են ընտանիքի, դասի,
դպրոցի պատիվը, զինվորական պատիվը, աղջկա պատիվը,
մասնագիտական պատիվը և այլն, ինչպես նաև օգտագործվում են արտահայտություններ
«հանդես գալ դպրոցի պատվի համար», «պաշտպանել թիմի պատիվը»,
«պաշտպանել երկրի պատիվը» և այլն:

Յուրաքանչյուր դպրոցում աշակերտների համար կանոններ քննարկել և կարգել,
ուսուցիչների համար՝ մանկավարժի մասնագիտական օրենսգիրք:
Պատվի կորուստը բարոյական հիմքերի անկումն է:

Եթե «պատիվը» մարդու բարոյական կանոնների գնահատականն է «դրսից
»,
ապա «արժանապատվությունը» «ներսի» գնահատականն է: Արժանապատվություն հասկ
ացությունը նշանակում է մարդու հարգանքի նքնի իրականում, ինքնիքնոր պես անհատ
ականության նշանակություն, ցանկացած իրավիճակից դուրս գալու և անկություն,
առանց իր սկզբունքների վրայ լուրջ անցնելու:

Արժանապատվությունը չնյութական բարիքներից մեկն է,
որը տրվում է մարդուն ծնվելուց, և որը նաստի պված է ապագայում ձևավորել,
դաստիարակել և վերապատրաստել: Մարդիկ, որոնք են որոշ է այդ որակը,
հարգալից են վերաբերվում ոչ միայն իրենց, այլև այլ մարդկանց
նակտում մը: Սեփական արժանապատվության բարձրագույն մով մարդը չի վնասի,
չի սեմացնի մյուսի արժանապատվությունը,

ինչպես նաև կյուսընդոտի շրջապատի կողմից իրեն նվաստացնող վերաբերմունքի բոլոր փորձերը [4, էջ 45]:

Ի հարկե, յուրաքանչյուր ծնող ցանկանում է, որ երեխան ապատվի և արժանապատվության զգացում ունենա: Բայց դրա համար անհրաժեշտ է, որ ծնողներն իրենք էլ լինեն նաև:

Ի՞նչ է նշանակում հարգել պատիվն արժանապատվությունը: Հարգել աշակերտի պատիվն արժանապատվությունը նշանակում է պատասխանատվության մոտենալ կոնկրետ պարտավորություններ ի հասնաձև արարություններ ի կատարմանը՝ բարեխղճորեն կատարել պարտքը պետության և ընտանիքի, դասի, դպրոցի առջև, պատասխանատու վերաբերվելու սույն ականառաջադրանքներին, կատարել խոստումները և հասկանալ խոսքերի ու արարքների նշանակությունը, թույլ տալ լոգելից խմիչքի կամ թմրանյութերի զոտագործում, չզբաղվել շոթմամբ, գողությամբ, գույքի փչացմամբ, ակնհայտ կեղծ մտացածի մտքերի (զրպարտություն) տարածմամբ, այլ մարդկանց պատիվն արժանապատվությունը արատավորող որևէ գործունեությամբ, աշակերտներին կատամբ թույլ տալ այն պիսի գործողություններ, ինչպիսիք են՝ ծեծը, ահաբեկումը, շանտաժը, վիրավորական մականուններ ի զոտագործումը, խտրականությունը ազգային և սոցիալական հատկանիշներով, ֆիզիկական թերություններ ի ընդգծումը, անպարկեշտ հայտյանքը, աշակերտին սթրեսի հասցնելը և այլն:

Լինում են պահեր, երբ սովորողը կատարում է այս կամ այն արարքը, որի համար նա ամաչում է և կսուսվի ընդ գալան արժան, անարժեք մարդ: Այդ դեպքում ասում են, որ նակոր ցրել է իր պատիվն արժանապատվությունը: Սակայն, նակարող է վերադարձնել դրանք: Դրա համար աշակերտը պետք է իր մեղքը հարթի և իր դրական քայլերով կրկին արժանանա հարգանքի: Եվ այդ ժամ անակ պատիվն արժանապատվությունը նորից կվերականգնվեն:

Դպրոցում հումանիտար առարկաները, մեր կարծիքով, զգալի մանկավարժական ներուժ ունեն սովորողների անձնական արժանապատվության մասին պատկերացումներ կազմելու համար, քանի որ դրանց բովանդակության մեջ են մարդու բարոյական կատարելագործման անհրաժեշտության ապացույցները,

հիմնավորվում է անձնական արժանապատվության զգալի դերը և դիտարկվում են անձնական արժանապատվության նկատմամբ վառ արտահայտված զգացմունքային-զգայական վերաբերմունքը արտահայտելու հնարավորությունները: Օրինակ՝ գրականության դասերի ժամանակ հերոսների կերպարների վերլուծության ընթացքում շեշտը դրվել է հենց նրանց անձնական պատվի ու արժանապատվության հիմնավորման վրա:

Այսպիսով, ապագա մանկավարժների մասնագիտական պատրաստվածության առանձնահատկությունը պետք է լինի դպրոցում երեխայի իրավունքների իրականացման պայմանների հստակ գիտակցումը, ժամանակակից աշխարհում երեխայի և ուսուցչի կարգավիճակը որոշող միջազգային նորմատիվ ակտերի իմացությունը, ինչպես նաև ժամանակակից դպրոցի պայմաններում երեխայի իրավունքների պաշտպանության և ապահովման գործունեության հմտությունների և տեխնոլոգիաների տիրապետումը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ձեռնարկված տեսական-եմպիրիկ ուսումնասիրությունը ընդհանուր առմամբ հաստատել է վարկածը և թույլ է տվել կատարել հետևյալ եզրակացությունները:

Մարդու հիմնարար իրավունքների և ազատությունների շրջանակներում յուրաքանչյուրին երաշխավորված է խոսքի ազատությունը: Երեխան իրավունք ունի իր կարծիքն արտահայտել ցանկացած հարց լուծելիս, որը շոշափում է իր շահերը: Երեխան իրավունք ունի մասնակցելու ուսումնական հաստատության կառավարմանը հաստատության կանոնադրությամբ սահմանված ձևով, ինչպես նաև արտահայտելու իր տեսակետը անչափահասների արդարադատության իրականացման գործում: Յուրաքանչյուր երեխա ունի ընդհանուր քաղաքացիական իրավունքի շրջանակներում արտահայտելու իր կարծիքը, ինչպես նաև ցանկացած օրինական եղանակով տեղեկատվություն փնտրելու, ստանալու, փոխանցելու, արտադրելու և տարածելու իրավունք:

Քանի որ աշակերտը լիարժեք գործունակ չէ և, հետևաբար, լիարժեք պատասխանատվություն չի կրում իր ոչ իրավաչափ գործողությունների համար, ապա, որպես կանոն, մինչև դպրոցն ավարտելը, հենց մանկավարժը պետք է դառնա կրթության համակարգում երեխայի իրավունքների պաշտպանության երաշխավորը:

Հասարակության զարգացման արդի փուլում անձնական արժանապատվության դաստիարակության խնդիրը ձեռք է բերել սոցիալ-քաղաքական բնույթ: Հասարակության ժողովրդավարացումը և շուկայական հարաբերությունների զարգացումը նոր պայմաններում ապրելու և աշխատելու ունակ մարդուն դաստիարակելու անհրաժեշտություն առաջացրեց, որը հարգում է իրեն և ուրիշներին, այսինքն ունի արանապատվություն:

Արժանապատվություն և պատիվ հասկացությունները անցել են կրթության մասին գիտությունների ֆիլոզոֆիայում էվոլյուցիայի երկարատև հակասական գործընթաց: Ակնհայտ է, որ ի սկզբանե ի հայտ գալով որպես զուտ անձնական որակ, որը սահմանում է մարդու անհատական, ապա նաև սոցիալական առանձնահատկությունները, սրանք ձեռք է բերել անձնական և սոցիալական արժեքների բնույթ, իսկ հետագայում նաև գիտական սահմանում ու հիմնավորում: Ի

հայտ բերելով արժանապատվության կառուցվածքի և բովանդակության մեջ ներքին փոխակերպման և մեղիատիվ որակական փոփոխությունները՝ մենք կարողացանք հետևել "արժանապատվություն" հասկացության արտաքին էվոլյուցիային և որպես անձի որակներ, և որպես արժեքներ, և որպես գիտական հասկացություն:

Հումանիտար առարկաները բացառիկ մեծ ներուժ ունեն անձնական արժանապատվության մասին պատկերացումներ ձևավորելու համար, քանի որ պարունակում են մարդկության կուտակած բազմադարյա փորձի բարոյական վերլուծություն, հետևաբար նաև բարձր դասարանցիների ինքնադաստիարակման համար, քանի որ անձնական արժանապատվության մասին պատկերացումներ ձևավորելու գործընթացը միաժամանակ պայման է, ինքնաճանաչման հիմնարար հիմք և պոտենցիալ հնարավորություն, ինչպես նաև արժանապատվության ընկալման նախնական փուլ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր
2. Մկրտիչյան, Ա. Ե. Անվտանգության հիմնախնդիրները ժամանակակից հասարակություններում, Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2016
3. Ա.Ն. Տուբելսկի«Դպրոցի իրավական տարածք», Ուսումնական և մեթոդական ձեռնարկ. - Մ., 2001. - Մ. 7:
4. Տ.Բ. Շուլցա«Աշխատանք անապահով ընտանիքի հետ»Մ.Դրոֆա, 2005
5. Ս.Գ. Շուման«Ինչպես խուսափել երեխաների հետ կոնֆլիկտից»Մ.: Մանկավարժություն, 1989
6. Յ.Ա.ԴանիլյուկԱ.Մ.Կոնդակով, Վ.Ա Տիշկով «Ռուսաստանի քաղաքացու անձի հոգևոր – բարոյական զարգացման և դաստիարակության հայեցակարգը» Մ., 2009
7. Բ.Ս. Ֆրոլով, Լ.Պ. Ռուբինա, Ի.Վ. Օվեչկինա«Երեխաների ճգնաժամի կանխարգելումը»2008
8. Վ.Վ.Լուխովիցկի«Ինչպես պաշտպանել երեխաների և ուսուցիչների իրավունքները»Գիտական գրականության հրատարակում, Ն.Ֆ. Բոչկարևոյ, 2008
9. Ե.Լ. Բոլտովա. Երեխայի իրավունքը դպրոցում. Մ., Կրթության Արսենալ, 2011